

In gesprek over normen en waarden

Een handreiking voor begeleiders

Waarden zijn belangrijke, waardevolle idealen en overtuigingen die het gedrag van een persoon en/of een groep mensen bepalen. Bijvoorbeeld gelijkheid; respect; vrijheid; rechtvaardigheid en veiligheid. Waarden kunnen per persoon en per groep verschillen. Wat in de ene groep als respectvol gezien wordt, kan in een andere groep heel anders beoordeeld worden.

Normen zijn de gedragsregels ('Zo hoort het') die voortvloeien uit deze waarden. Vaak zijn het ongeschreven regels waar je niet zo bewust van bent of als vanzelfsprekend beschouwt. 'Opstaan voor een ouder iemand in een volle tram' is bijvoorbeeld een gedragsregel die voortvloeit uit de waarde 'respect'.

Normen zijn dus een soort verkeersregels. In het verkeer liggen de afspraken vast en zijn voor iedereen gelijk. Je zou kunnen zeggen dat normen de ongeschreven verkeersregels zijn voor de omgang met elkaar. Maar deze regels liggen niet vast en zijn niet voor iedereen gelijk.

Waarom deze handreiking?

Verschillen in normen en waarden, ook binnen een groep, zijn onvermijdelijk en hoeven niet altijd een probleem te zijn. Problemen ontstaan wanneer de normen en waarden van de één botsen met de ander. Vaak is niet meteen duidelijk dat het om verschillen in normen en waarden gaat. Denk aan een cliënt die van de straat komt en andere omgangsvormen en omgangstaal heeft dan jij of andere cliënten. Of denk aan verschillen in waarden en normen tussen etnische of religieuze groepen.

Daarom is het belangrijk hierover in gesprek te gaan, ook als daar niet direct aanleiding toe is. Inzicht in de geldende normen en waarden kan bijdragen aan zelfstandigheid, betere omgang in het sociaal verkeer en begrip voor anderen.

Een eerste doel van zo'n gesprek is het creëren van wederzijds begrip voor elkaar en elkaars (verschillende) normen en waarden. Een tweede doel is om de algemeen geldende regels en de reden waarom die regels er zijn, door te nemen. Soms kan dit gesprek leiden tot het maken van nieuwe afspraken en (gedrags)regels.

In gesprek

Om vooraf over na te denken of te doen

- Ben jij de juiste persoon bent om hierover in gesprek te gaan? Mogelijk spreekt de cliënt liever met een collega of ervaringsdeskundige?
- Zorg dat je weet wat je met het gesprek wilt bereiken en hoe je het wilt aanpakken.
- Zoek een aanknopingspunt – zoals het omgaan met de huisregels op de groep of in huis of iets uit de actualiteit.
- Oefen met collega's of vrienden/familie.
- Wees je bewust van je eigen normen en waarden en hoe deze zich zo gevormd hebben.
- Kondig je het gesprek aan of breng je het onderwerp terloops ter sprake?
- In welke setting voer je het gesprek: aan tafel, tijdens een activiteit?
- Welke woorden gebruik je? Hoe leg je waarden en normen uit?
- Wanneer is het gesprek klaar?
- Wat wil je (ter verduidelijking) rond dit onderwerp eventueel uit je eigen leven delen met de cliënt?

Het gesprek

- Voel of de sfeer ernaar is om het gesprek te beginnen.
- Leg kort uit wat er met normen (*regels, do's en dont's*) en waarden (*iets wat je belangrijk vindt*) bedoeld wordt.
- Vraag naar de normen en waarden die de cliënt zelf hanteert. Omgangsregels, gespreksregels.
- Houd rekening met de (etnische) achtergrond, seksuele oriëntatie, cultuur en eventuele religieuze overtuiging.
- Zorg voor een organisch gesprek, voorkom een kruisverhoor.
- Wees onbevagen nieuwsgierig, oordeel niet tijdens het gesprek.
- Deel je eigen ervaringen voor zover dat de cliënt helpt in het gesprek (functionele zelfonthulling).
- Houd het klein en houd rekening met de belevingswereld van cliënt.

Voorbeeldvragen voor het gesprek:

NB. Dit zijn suggesties, het is niet de bedoeling om deze vragen allemaal en in deze volgorde door te lopen met de cliënt.

- *Welke normen en waarden (omgangsregels, gedragsregels) heb jij vanuit huis meegekregen? Wat mocht er bv. beslist niet? Hoe moest je je gedragen?*
- *Welke normen en waarden die jij vanuit huis hebt meegekregen, gelden nog steeds voor jou?*
- *Weet jij voorbeelden te noemen van normen en waarden die nu anders zijn dan die jij vanuit huis hebt meegekregen?*
- *Welke normen en waarden zijn op dit moment erg belangrijk voor jou?*
- *Wat maakt ze belangrijk voor je?*
- *Andere mensen vinden soms andere dingen belangrijk, ken je voorbeelden daar voorbeelden van? (benoem eventueel iets uit de actualiteit of je eigen leven)*
- *Om goed met elkaar om te gaan moeten we het dus eens zijn over bepaalde normen en waarden. Welke zijn dat volgens jou?*
- Etc..

De **10 meest voorkomende waarden** wereldwijd zijn: vrijheid, eerlijkheid, respect, verdraagzaamheid, rechtvaardigheid, gelijkheid, vrede, vriendelijkheid, liefde, en veiligheid. Zie hier een aantal heldere voorbeelden van normen en waarden

<https://www.normenenwaarden.org/normen-en-waarden-voorbeelden/>